

Katujengit ja rajat ylittävä väkivallan uhka: dokumentaaristen fiktioiden luentaa

Samu Pehkonen¹

Käsittelen nuorten katujengi-ilmiöstä käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun sisältyvää ajatusharhaa, jonka mukaan väkivalta tai sen uhka voidaan rajata ”muualle” ja ”toisiin”. Erityisesti mediassa nuorten väkivaltaisista yhteenottoja on kehystetty tiettyihin ryhmiin (maahanmuuttajanuoriin) ja alueisiin (lähiöihin) liittyvänä ongelmana. Vertailukohtaksi on valikoitunut Ruotsi, josta katujengi-ilmiön pelätään rantautuvan uhkaamaan yhteiskuntarauhaa myös suomalaisissa kaupungeissa. Poliisin ja tutkijoiden mukaan emme kuitenkaan ole ”Ruotsin tiellä” eikä kansalaisten tarvitse pelätä kaduilla liikkueensa. Looginen retorinen vastakysymys kuuluu, missä sitten olemme ja mitä meidän tulisi pelätä. Pohdin näitä kysymyksiä dokumentaaristen kaunokirjallisten teosten avulla, sillä ne pyrkivät kukin omasta näkökulmastaan nostamaan uutisten takaa väkivaltaan johtavia eriarvoistavia kehityskulkuja. Nämä kehityskulut eivät rajoitu tai rajaudu katujengeihin, tiettyihin ihmisryhmiin tai lähiöihin. Päinvastoin ne tekevät näkyväksi yhteiskunnallisia rajoja eräänlaisina ”epistemologisina koneina”. Tavoitteena on osoittaa, kuinka lukemalla katujengikeskustelua ”rajojen kautta” voidaan päästä käsiksi keskustelussa ongelmallisiksi määritettyjen yksilöiden, alueiden ja yhteisöjen taakse ja siten haastaa ajatusta väkivallan ja sen syiden rajaamisesta ”meistä” irralleen.

Avainsanat: dokumentaarinen kerronta, katujengit, kaunokirjallisuus, nuoriso, väkivalta

Johdanto

Viime vuosina on suomalaisista tiedotusvälineistä saatu lukea nuorten väkivaltaisista yhteenottoista julkisilla paikoilla erityisesti pääkaupunkiseudulla ja isoissa kaupungeissa. Huoli on tiivistynyt kysymykseen siitä, onko Suomessa nyt katujengejä, joiden keskinäisissä väliselvittelyissä turvautaan aseisiin ja joilla olisi yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Tämä on saanut toimittajat myös kysymään, onko väkivaltahakuisuus saamassa nuorison hyväksynnän (esim. Valtavaara 2023).

Poliisi on vastannut huoleen tunnistamalla katujengi-ilmiön olemassaolon erityisesti pääkaupunkiseudulla mutta korostamalla myös, ettei katujengien ja järjestäytyneen rikollisuuden – saati nuorten toisiinsa kohdistaman väkivallan – välille voida yksioikoisesti laittaa yhtäsuuruusmerkkejä (Poliisi 2024). Kriminologien mukaan myöskään tilastot eivät tue väitettä nuorten väkivaltaisen käytöksen räjähdysmäisestä lisääntymisestä katukuvassa. Tilastoista ilmenee kuitenkin, että nuorten tekemä ja kokemana väkivalta muuttaa muotoaan, sillä sekä vakavien tekojen että yhä nuorempien tekijöiden osuus kasvaa (Haapakangas & Kaakinen 2023; Kaakinen & Näsi 2021). Lisäksi väkivalta eriytyy: kuntatasolla tietyt alueet näyttävät nuorille aiempaa turvallisemmilta, mutta samaan aikaan toisaalla toisten nuorten riski joutua väkivallanteon kohteeksi kasvaa (Haapakangas & Kaakinen 2023). Eriytymistä tapahtuu myös tilastojen tavoittamattomissa. Tutkimukset nuorten omista näkemyksistä osoitta-

¹ YTT, dosentti, yliopistotutkija, Tampereen yliopisto, <samu.pehkonen@tuni.fi>

vat, että väkivallan uhka ja kokemukset tilallistuvat, sukupuolittuvat ja rodullistuvat nuorten arkiympäristöissä, kotona, kouluissa, vapaa-ajanviettopaikoissa ja sosiaalisessa mediassa (Tallavaara 2002; Mielityinen ym. 2023). Vaikka tilanne Suomessa ei ole sama kuin Ruotsissa (vrt. Joelsson & Bruno 2022), huoli kehityksen suunnasta on ymmärrettävä.

Ilmiötä koskevasta julkisesta keskustelusta piirtyy kuva, jossa uutisointi, viranomaisien ja nuorten näkemykset eivät aina kohtaa. Syytä erisuhtaisuuteen voi hakea intressien eroista. Poliisin tehtävänä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä yhteiskuntajärjestelmän turvaaminen, jota sen nähdään toteuttavan tehokkaimmin aktiivisella kaksisuuntaisella mutta yhdenmukaisella viestinnällä (Sahramäki ym. 2023). Poliisin on reagoitava kansalaisten huoliin, kuten sosiaalisen median keskusteluihin kasvavasta turvatomuudesta julkisessa tilassa, vaikka mitään rajatusta merkityksessä ”tiedotettavaa” ei vielä olisikaan. Kommunikaatiota kuitenkin vaikeuttaa keskustelussa käytettyjen termien ja käsitteiden epätäsmällisyys: poliisille ei itselleenkaan ole aivan selvää, milloin ryhmää nuoria voi kutsua katujengiksi (ruotsalaisesta keskustelusta, ks. Rostami ym. 2012), ja lopulta juridisesta päätöksestä vastaa oikeusjärjestelmä.

Median nuorisoon liittämät huolet taas ovat tyypillisiä moraalipaniikin aiheuttajia: sensaatiohakuiset uutiset myyvät mutta ovat myös omiaan herättämään huolen joidenkin yksilöiden normeja rikkovasta käyttäytymisestä ja sen uhasta yhteiskunnan tärkeinä pitämille arvoille (ks. Welch ym. 2002). Toisaalta on tutkimusnäyttöä, että rikosuutisointi toimii motivoivana tekijänä nuorille rikoksentekeijöille, sillä rikollisuus näyttyy taloudellisen motiivin lisäksi tai sijaan välineenä saada mainetta, julkisuutta ja huomiota (Salokoski & Mustonen 2007, 96–97; Kivivuori 2004). Sosiaalisen median käytännössä rajaton yleisö lisää väkivaltarikollisuuteen oman performatiivisen ulottuvuutensa (Surette 2015), jota nuoret tulkitsevat omalla tavallaan. On ilmeistä, että kokonaiskuvaa ”katujengikysymyksestä” – siis ongelman syistä, ilmiasuista, laajuudesta ja seurauksista – ei ole yksinkertaista saavuttaa.

Lähestyn tässä katsausartikkelissa aihetta keskittymällä katujengeistä *pubumisen* vaikeuteen, jota selittää ainakin kaksi seikkaa. Ensimmäinen liittyy ilmiön olemassaoloon: vaikka esimerkiksi kriminologiassa (esim. Kivivuori 2013), poliisitutkimuksessa (esim. Mora 2020) ja nuorisotutkimuksessa (esim. Storrod & Densley 2017) on pyritty etsimään väkivaltaisen käytöksen tai jengiytymisen syitä, voi niiden (käytännöllinen) tiedonintressi ja (mittausorientoitunut) menetelmävalikoima kaventaa katujengeistä käytävää keskustelua *ilmiön määrittelykysymykseksi*. Toista voisi kutsua näkökulmaisuudeksi: vaikka tapahtumista uutisoidessaan toimittajat taustoittavat toisinaan artikkeleitaan tutkijoiden näkemyksillä, uutisoinnin kehysten määrittää toimittaja – etenkin jos näkökulmat eivät kohtaa. Tällöin tutkimustulosten tehtävänä on pikemminkin vahvistaa kuin haastaa median jo luomaa tulkintaa (Albæk 2011; Laursen & Trapp 2021). Pysin kuitenkin ohittamaan nämä kysymykset katujengien määrittelystä ja ilmiötä kuvaavien kehysten kilvoittelusta.

Otan pohdintojeni taustaksi löyhästi rajojen ja rajalinjojen merkitystä käsitteellistävää kirjallisuutta, jossa rajoja lähestytään havainnoinnin ja tiedonmuodostuksen käytäntöinä. Tässä kirjallisuudessa rajat nähdään eräänlaisina ”epistemologisina koneistoina” (Mezzadra & Neilson 2013, 16; myös Ingold 2007) sen sijaan, että huomio olisi siinä, mitä asioita ra-

jat pitävät erillään. Epistemologisen koneiston tehtävänä on muodostaa tiedollinen kehikko, jonka sisällä asiat ovat näennäisen loogisesti järjestyksessä ja joka näin ylläpitää sosiaalista toimintaa. Kehystämässä on siten aina kyse siitä, että rajaamalla asiat tietyn viitekehyksen puitteisiin ne saadaan näyttämään halutunlaiselta vastaanottajan silmissä (Goffman 1974). Kun katujengikeskustelussa yritetään jakaa ja kehystää väkivallantekoja tekijöiden, kohteiden tai tekopaikkojen mukaisiin kategorioihin, rajaamisen ajatellaan edistävän väkivallan syiden ymmärtämistä, väkivaltaan puuttumista ja siltä suojautumista. Argumenttini on, että vaikka kategorisoimisella pyritään vahvistamaan ajatusta yhteiskuntaa suojaavista maantieteellisistä tai sosiaalisista rajoista, samalla se johtaa tosiasiallisesti yhteen kuuluvien asioiden etäännyttämiseen toisistaan: kun rikollisuuden uskotellaan olevan ”siellä” (muualla) ja rikollisten ”niitä” (toisia), ”me” ”täällä” sokeudumme kategorioiden normatiivisilta sisällöiltä.

Koska haluan pureutua nimenomaan rajojen tuottamiseen ja siihen, miten yhteiskunnalliset normit ovat tässä kaikessa läsnä, turvaudun epätavanomaiseen aineistoon. Syvennän uutisoinnin tarjoamaa tulkintakehystä jengikysymystä käsittelevillä dokumentaarisilla kaunokirjallisilla teoksilla. Dokumentaarisen fiktion käyttöä tutkimuksessa on perusteltu relevanttien ilmiöiden tunnistamisella (Kangas & Pynnöniemi 2015) sekä sellaisten *mahdollisten yhteyksien* pohtimisella, johon vakiintuneet menetelmät eivät taivu (Kitchin 2014). Aineiston avulla lähestyn kysymystä jengeistä puhumisen vaikeudesta tiedonmuodostuksen näkökulmasta. Tarkastelen aineistoani kolmen tutkimuskysymyksen läpi: miten teoksissa käsitellään avainhenkilöiden jengiväkivaltaan johtaneita ratkaisuja (yksilötaso), mihin väkivallantekoja tilallistetaan (aluetaso) ja keitä ”katujengiongelman” esitetään koskevan (yhteisötaso)? Yksilöt, yhteisöt ja alueet ovat tässä nimenomaan tarkastelutasoja, eivät sisällönanalyttisen tai muun luennan tuloksia tai johtopäätöksiä. Ne juontavat kyllä tarkasteltujen teosten käsitteilytavoista – lisäksi vastaavat näkökulmat on tunnistettu myös tutkimuksessa (Kivivuori ym. 2018; Ellonen ym. 2024) – mutta olisi harhaanjohtavaa väittää, että kysymys katujengeistä tyhjentyisi näille tasoille. Jokaiselle kysymykselle on osoitettu alalukunsa, jonka tarkoituksena on haastaa median jengi-ilmiötä yksinkertaistavaa ja poliisin byrokraattista lähestymistapaa sekä tarjota laajempi rauhan- ja konfliktitutkimukselle otollinen tutkimusasetelma.

Media näkee ja näyttää vaaran nuorisossa?

Suomessa nimenomaisesti katujengeihin keskittyvä tutkimustieto koostuu toistaiseksi selvietyksistä (esim. Alanko ym. 2023) ja opinnäytetöistä, joista nostan tässä esiin Katriina Nousiaisen (2023) sosiaalityön pro gradu -tutkielman. Nousiainen erittelee kategoria-analyysin keinoin viisi katujengiin kuuluville nuorille kotimaisesta sanomalehtiutisoinnista rakentuvaa identiteettikategoriaa. Näiden nuorten sijoittaminen kyseisiin kategorioihin ei ole ainoastaan (tiedostettu tai tiedostamaton) journalistinen käytäntö, vaan kategorisointi on väistämättä kohteilleen aina seurauksellista: kategoriat toisin sanoen tuottavat ihmisille identiteettejä, jotka rajaavat nuorista muodostuvaa tietoa. Käytän Nousiaisen nimeämiä kategorioita (jäljempänä suluissa) paitsi tiivistämään uutisoinnin pääpiirteitä, myös taustoittamaan kenties katveeseen jääviä identiteettikategorioita, joita dokumentaarinen kaunokirjallisuus voisi tehdä näkyväksi.

Katujengeistä uutisointia ovat Suomessa vauhdittaneet pääkaupunkiseudulla 2020-luvun molemmin puolin tapahtuneet ryöstöt sekä ampumis- ja puukotustapaukset niihin liittyvine oikeudenkäynteineen (rangaistavan identiteettikategoria) (esim. Kirsi 2022; Kantola 2023; Yle 2023). Lisäksi uutiskynnyksen ovat ylittäneet Ruotsissa läpi 2000-luvun sykleittäin ilmenneet ja viime vuosina raaistuneet jengiväkivaltaisuuudet (esim. Auvinen 2023). Kotimainen media onkin alleviivannut maiden välisiä kytkeviä: Suomessa syytettynä olevilla nuorilla on syyttäjän mukaan yhteyksiä Ruotsissa toimiviin järjestäytyneisiin rikollisliigoihin (rikollisen identiteettikategoria). Tämä taas on saanut toimittajat (esim. Salusjärvi 2023; Cremin & Loikkainen 2023) esittämään, että kyse ei ole vain esimerkiksi *roadman*-nuorisokulttuuriin liittyvästä väkivallan ihannoinnista ja kaupallistumisesta (ryhmäidentiteettikategoria), vaan taustalla on laajempia yhteiskunnallisia eriytymisen ja eriarvoistumisen prosesseja, joissa joidenkin nuorten (ulkopuolisen identiteettikategoria) riski kytkeytyä vakaviin rikollisuuden muotoihin kuten kansainväliseen huumekauppaan kasvaa (Stolzmann & Marttinen 2023; Salo 2021). Vaikka tutkijat (esim. Haapajarvi & Junnilainen 2014, 710–711; Benjamin ym. 2023) muistuttavat väkivallan ihailun olevan osa nuoruuden siirtymävaihetta, jossa väkivaltaan, aseisiin ja huumeisiin suhtaudutaan harmittomana leikkinä, erityisesti huumekauppa vetää puoleensa yhä nuorempia. Tätä kautta nuoria on asemoitu mediassa myös uhreina (tuen tarvitsijan identiteettikategoria) (Nousiainen 2023).

Identiteettikategoriat eivät ole toisiaan poissulkevia eivätkä selkeärajaisia. Toisinaan tietyt kategoriat liudentuvat toisiinsa, kun esimerkiksi uutinen vasta syytteeseen asetetuista nuorista ja heidän kavereistaan johtaa keskusteluun, jossa samoista nuorista puhutaan rikollisina. Kommenttipalstoilla ja some-keskusteluissa ryhmä- ja ulkopuolisen identiteettikategoriat sekoittuvat lisäksi keskusteluun maahanmuutosta, sillä katujengi-ilmiötä on kehystetty maahanmuuttajakysymykseksi samaan tapaan kuin Ruotsissa, jossa rikolliseen toimintaan osallistuneiden nuorten maahanmuuttajataustaisten miesten välienselvittelyt on liitetty tiettyjen ruotsalaiskaupunkien segregoituneisiin, asukkaiden syntyperän mukaan eriytyneisiin lähiöihin. Suomessa erityisesti oikeistopopulistisessa retoriikassa on pitkään puhuttu ”Ruotsin tiestä” ja käytetty ruotsalaislähiöiden palavia autoja, sarjatuliasein aseistettuja nuoria ja pyhää sotaa julistavia islaminuskonoppineita luomaan välitöntä uhkakuvaa myös suomalaiselle yhteiskunnalle ja demokratialle. Ratkaisuna on esitetty maahanmuuton pysäyttäminen kaikin keinoin ja ”suomalaisuuden” suojeleminen rajat sulkemalla (ks. Marttinen 2021, 188, 224–239).

”Kaikin keinoin” typistyykin populistisessa puheessa yhteen keinoon: vaatimuksiin maahanmuuttopolitiikan kiristämisestä ja rikoksista tuomittujen karkottamisesta. Sen sijaan harvemmin vaaditaan niitä toimenpiteitä, joita esimerkiksi juuri Ruotsissa on tehty yhteiskuntarauhaa uhkaavien kehityskulkujen pysäyttämiseksi. Ruotsissakin poliisin toimintaedellytyksiä on tehostettu (Thapar-Björkert ym. 2019) ja ehdotettu lainsäädäntöön kiristyksiä – esimerkiksi syytetyn nuorta ikää ei käytettäisi vakavissa rikoksissa rangaistuksen lievennysperusteena (Kriminalvården 2021). Kuitenkin länsinaapurissa resursseja ja yhteiskunnallista vastuuta on kohdistettu ennen kaikkea paikallistason ennalta-ehkäisevään toimintaan ja sosiaalipoliittisiin toimiin, joilla paitsi estetään nuorten ajautumista rikollisuuteen myös

tuetaan irtaantumista jengeistä (Ivert ym. 2020; ks. myös Sambou ym. 2023). Erityisen huolen aiheeksi on tunnistettu oppivelvollisuusikäisten koulutuksen eriytyminen ja oppimistulosten erojen kasvu niin alueiden välillä kuin yksittäisten koululuokkien sisällä (esim. Sandahl 2021). Vaikka ruotsalaisen koulujärjestelmän nykytilaan johtaneet syyt eivät päde Suomeen, pienimpiäkin merkkejä samansuuntaisesta kehityskulusta pääkaupunkiseudulla Suomessa (ks. Salo 2022; Bernelius & Huilla 2021) luetaan helposti Ruotsin tilanteen valossa.²

Julkista keskustelua jäsentävistä luokitteluista tulee tätä kautta väistämättä leimaavia ja yksinkertaistavia: jos nuorisojengeihin kuuluvista tietyn prosenttiosuuden sanotaan olevan muita kuin valtaväestöä, käytännössä mikä tahansa prosenttiosuus saa ilmiön näyttämään ”maahanmuutto-ongelmalta”, joka ei koskekaan enää vain rikolliseen toimintaan osallistuvia vaan kaikkia rodullistettuja nuoria. Asiaa alleviivasi taannoinen uutisointi poliisin paljastamasta ”pääosin kantasuomalaisen katujengistä” (ks. STT & Ylipiessa 2023). Erilaisten ”etnisten” ryhmien osuudesta rikostilastoissa uutisoitaessa unohtuu lisäksi herkästi se puoli, että huumekaupan, salakuljetuksen tai rahanpesun historia on Pohjoismaissa tietenkin paljon pidempi kuin ensimmäisen tai toisen sukupolven maahanmuuttajien (Korsell & Larsson 2011). Nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa on yksilöitä ja ihmisryhmiä, joiden keinot kiinnittyä yhteiskuntaan rajautuvat väkivaltaan ja rikollisuuteen ja jotka rikollisen identiteetin kautta ajautuvat yhä kauemmas demokraattisen osallisuuden tavoittamattomiin (Swyngeouw 2018, 31, 37).

Edellä esitetty kehystys on sivustaseuraajalle tiedotusvälineiden kautta muodostunut esitys monitahoisesta ilmiöstä, johon esimerkiksi poliisilla, kriminologeilla, nuorisotutkijoilla ja nuorilla itsellään näkemyksensä (ks. Alanko ym. 2023, 29–31). (Sosiaalinen) media on kuitenkin valtaosalle kansalaisista se väylä, jonka kautta muodostamme käsityksen omaa lähipiiriä etäisempienkin ilmiöiden mahdollisista kytkennöistä omaan arkeemme (ks. Galtung & Holmboe Ruge 1965; Nousiainen 2023). Vaikka tutkijoina tiedämme, että yksinkertaiset sosiaaliset kategoriat, kuten ikä, sukupuoli tai etnisyys, harvoin auttavat ymmärtämään arjen käytäntöjä ja valintoja (superdiversiteetistä, ks. Martikainen & Pöyhönen 2023), uutisointi ja siinä käytetyt termit, rajaukset ja näkökulmat heijastavat ja uusintavat yhteiskunnan jäsentymistä tiettyihin kategorioihin sekä tiettyjen ominaisuuksien tai toiminnan kiinnittymistä tiettyihin kategorioihin (Eglin & Hester 2006). Media ohjaa ajatteluumme silloinkin, kun tiedostamme, ettei oma kokemuksemme arkielämästä antaisikaan varsinaista syytä pelolle. Kun pelko – tai vähintään huoli – on kylvetty mediassa, jääkö jäljelle muita välineitä tai keinoja saada kiinni, millaisesta yhteiskunnallisesta ilmiöstä katujengeistä on kyse?

Katujengit dokumentaarisisessa kaunokirjallisuudessa

Kirjoitukseni taustalla vaikuttaa viisi kaunokirjallista, faktoja ja fiktiota sekä ulkopuolisen tarkkailijan ja osallisten näkökulmia yhdistelevää teosta. Näistä ensimmäinen on amerikkalaisen Ryan Gattisin vuonna 2015 julkaistu romaani *All involved* (suom. *Vihan kadut*), joka sijoittuu 1990-luvun Los Angelesin rotumellakoihin ja jengiväkivaltaisuuksiin. Ruotsissa

² Vaikka rinnastusta itsessään voidaan käyttää huolipuheen vakuuttelukeinona, se voi samalla ohjata huomiota koulujen keskeiseen asemaan ennaltaehkäisevässä toiminnassa (Benjamin ym. 2023).

vuonna 2015 jengisodaksi yltyneihin väkivaltaisuuksiin ja koston kierteeseen pureutuvat puolestaan ruotsalaisen toimittajan Diamant Salihun tietokirjana markkinoitu *Tills alla dör* (2021, suom. *Kunnes kaikki kuolevat*) sekä väkivaltaisesti veljensä menettäneen Faysa Idlen esikoisteos *Ettei veri enää vuotaisi* (2024, alkup. *Ett ord för blod*). Suomalaista kontekstia kuvaavat puolestaan helsinkiläisen ”some-poliisi” Michela Söderströmin *Halipoliisin reality check: Annetaan nuorten itse kertoa* (2023) sekä *Kuin veljet – Totuus Suomen katujengeistä* (2024), jonka ovat kirjoittaneet rikostoimittajat Anne Kantola ja Jecaterina Mantsinen yhdessä entisen huumeri-kollisen, nykyisin luovan alan yrittäjänä toimivan Omos ”Opa” Okohin kanssa. Kantolan ja kumppaneiden kirja on teoksista ainut, joka on taustoitettu paitsi sanomalehtiaineistoin, myös suomalaisin ja kansainvälisin tutkimusviitein.

Vaikka teoksia ei ole valittu systemaattisen otannan menetelmin, niissä toistuu kolmen keskeisen osapuolen, poliisin, median ja osallisten, näkökulma. Poliisityötä ja -vuorovaikutusta tutkivana minua ovat kiinnostaneet ensinnäkin poliisiutta käsittelevät teokset (esim. Gustafsberg & Holmavuo 2019) yhtenä väylänä ymmärtää poliisin – sekä yksilöiden että organisaation – näkökulmia. Samaan tapaan kuin ruotsalaisten kollegoidensa teoksissa (Azizi & Lutteman 2021; Ghazale & Nygren 2022), Söderströmin kokemukset ennalta ehkäisevän työn ankkuritiimissä, siis juuri julkisessa tilassa näkyvien ja oireilevien nuorten parissa, tarjoavat usein varsin byrokraattisesta ja hallintoteoreettisesta tulokulmasta kirjoitettuja poliisialan tutkimusraportteja (esim. Ghazinour & Eriksson 2022) monipuolisemman näkökulman poliisiin ja nuorten välisiin kohtaamisiin.

Toiseksi rikollisuuteen ja nuorisoväkivaltaan keskittyviä *true crime* -genren kirjoja samoin kuin dokumentaarisia televisiosarjoja³ on puolestaan julkaistu viimeisten vuosien aikana erityisesti Ruotsissa (esim. Bäckström 2020; Wierup 2020; Dos Santos 2022; Salihu 2023). Tutkivaan rikosjournalismiin perustuvat teokset asettuvat kiinnostavasti suhteessa jengikysymykseen, joka on itsessään vahvasti kytköksissä yhteiskunnan vihteellistymiseen ja huomiotalouteen, jossa markkinat tarvitsevat toimiakseen sekä rikollisuudesta kiinnostuneen yleisön että rikollisuutta tuottavan osapuolen. Tällaisessa rikollisuuden glorifoimisessa on omat eettiset vaaransa (Tuomi 2022), mutta kaikkia viittä teosta motivoi kirjoittajien halu ymmärtää jengiytymisen syitä ja tarjota lyhyitä uutisartikkeleita moniulotteisempi kuva rikollisuudesta. Ennen kaikkea teoksista avautuu mahdollisuus haastaa nuoria jengiläisiä heidän suhteestaan väkivaltaan.

Kolmas näkökulma välittyi selkeimmin Idlen teoksesta, jonka kirjoittaja on jengisodassa murhatun nuoren miehen sisko, jengiin kuuluneen entinen tyttöystävä ja näpistyksiä itsekin nuorena tehnyt runoilija. Erityisesti Ruotsissa ensimmäisiä jengeihin yhdistettyjä ampumisia seurasi kiihtyvä väkivaltaisuuksien kierre, jonka pysäyttämisessä poliisi ei onnistunut osittain siitä syystä, että uhrien läheiset, perheenjäsenet ja kaverit kieltäytyivät kertomasta tekijöiden kiinnisaamiseen ja rankaisemiseen johtavia tietoja. Idlen kerronnan kautta on helppo ymmärtää epäluottamusta poliisiin ja viranomaisiin tilanteessa, jossa yhteiskunnan normaalien

3 Kirjoitushetkellä Ruotsin valtiontelevisio SVT:n suoratoistopalvelussa oli tarjolla kymmenisen suoraan tai välillisesti nuorisojengeihin ja -rikollisuuteen liittyvää dokumentisarjaa.

pelisääntöjen ulkopuolelle valmiiksi ajautuneet pyrkivät selviytymään arjesta ja suojelemaan itseään ja perhettään.

Teosten ristiinluntaa perustele se, että niiden tapahtumapaikat ja -ajat sekä yhteiskunnallinen konteksti eroavat toisistaan Siten teokset yhdessä auttavat hahmottamaan, ettei jengiväkivalta ilmiönä ole uusi eikä paikkaan sidottu (Klein ym. 2001). Gattisin kuvaamat tapahtumat sijoittuvat 1990-luvun Los Angelesiin, Rodney Kingin pahoinpitelystä syytettyjen poliisien oikeudenkäyntiä seuranneisiin mellakoihin, kun taas Salihun ja Idlen kohteena on Tukholman Rinkebyn lähiöstä kaksi vuosikymmentä myöhemmin käynnistynyt ja yhä jatkuva ja laajentuva väkivaltainen konflikti. Suomen kontekstiin sijoittuva Kantolan ja kumppaneiden teos taas ottaa lähtökohdakseen Suomen tapahtumien peilaamiseen Ruotsiin. Kaikkien teosten päähenkilöt ovat nuoria, muuttaneet nykyiseen kotimaahansa tai ovat sinne aiemmin muuttaneiden jälkeläisiä. He kuuluvat siten näkyvään vähemmistöön valkoisten yhteiskunnassa, jonka tarjoamista mahdollisuuksista he eivät koe pääsevänsä osallisiksi ja joiden velvollisuuksienkaan he eivät siksi näe koskevan itseään.

Väkivaltaan valmiit yksilöt

Dokumentaarisen kerronnan vahvuus suhteessa päivittäiseen uutisvirtaan on mahdollisuus sijoittaa yksittäiset väkivallanteot ja -tekijät laajempaan seurauksellisten tapahtumien ketjuun. Gattisin ja Salihun teokset alkavat tällaisista yksittäisistä tapauksista, jotka toimivat tarinankerronnallisena johdantona kansallista ja kansainvälistä huomiota saaneille jengiväkivaltaisuuksille.

Salihun teos alkaa kuvauksella, jossa kesällä 2015 Tukholman pohjoispuolella sijaitsevassa Täbyn taajamassa ryöstetään Forexin valuutanvaihtopiste. Tieto ryöstöstä kiirii nopeasti Rinkebyn lähiöön. Ryöstöä suunnittelemassa ollut, mutta keikalta pois jätetty 16-vuotias Maslah on raivoissaan: hän tuntee kavereidensa pettäneen hänet ja haluaa osuutensa noin kahden miljoonan kruunun suuruisesta saaliista. Yhteisen kaveripiirin varoitteluista huolimatta 19-vuotias ryöstöä johtanut Izzy suostuu tapaamaan Maslahin Rinkebyn lähiön viereisellä siirtolapuutarha-alueella. Izzy tarjoaa Maslahille viittä prosenttia, mutta tämä ei riitä. Kuuluu laukaus, sitten toinen ja kolmas, kun Izzy pakenee ampujaa läheiseen metsään.

Metsän takana sijaitsevalla rivitaloalueella nainen on liiskaamassa tappajaetanoita puutarhassaan, kun pihaan juoksee verta vuotava Izzy. Ensiavusta huolimatta Izzy kuolee saamiinsa vammoihin. Seuraavana päivänä Maslah löytyy surmattuna. Kaveriporukassa on viimeistään nyt aika valita puolensa. Seuraavien viikkojen, kuukausien ja vuosien aikana kostoiskut seuraavat toisiaan, kun Dödspatrullen- ja Shottaz-jengeiksi median nimeämien ryhmien välinen koston kierre syvenee. Vaikka tapahtumien kulku ja mahdolliset osapuolet ovat poliisin tiedossa, tutkinnat pääsääntöisesti lopetetaan, sillä edes surmattujen perheenjäsenet eivät suostu kertomaan tietojaan poliisille, saati ryhtymään todistajiksi. Teoksen otsikko, *Kunnes kaikki kuolevat*, on Salihun erältä nuorelta saama vastaus kysymykseen, milloin tämä kaikki loppuu. Minkäänlaista väliintuloa – poliisin, rauhanneuvottelijan, perheen tai omantunnon muodossa – jengiläiset eivät itse näe mahdollisena.

Samanlaiseen ehdottomuuteen viittaa Gattisin teoksen otsikon ”kaikki” (engl. *all*): koston kierre vaikuttaa naapurustossa kaikkiin, ei vain niihin, jotka tietävät tulevansa tapetuksi omien tekojensa takia. Kirjan avausluvussa Meksikossa syntynyt Ernesto, yksi kirjan yhteensä 17 kuvitteellisesta kertojainnosta, kävelee kotiinsa työpaikaltaan pikaruokaketjun katukeittiöstä. Hän on muutamaa kuorittua avokadokiloa ja palkkadollaria lähempänä haavettaan: autonrotiskoa, jolla hän voisi matkustaa Los Angelesin keskustaan ja hankkiutua töihin ihailmansa sushiravintolan keittiöön. Auto olisi hänen pääsylippunsa pois latinojen asuttamasta Lynwoodista, jonka arkea rytmittää huumekauppa, väkivalta ja tulevaisuuden näköalattomuus. Kotimatalla Ernesto surmataa ra’asti, vaikka hän on siviili: hän ”ei kannata värejä”, ei pukeudu *cholo*-univormuun, joksi leveälahkeisia housuja ja ylisuuria t-paitoja ja flanellipaitoja kutsutaan, eikä hänellä ole tatuointeja. Erneston pikkuveli Ray ja pikkusisko Lupe sen sijaan ovat mukana yhdessä alueen jengeistä. Juuri sisaruus koituu Erneston kohtaloksi, kun kilpaileva klikki tappaa Erneston kostoksi jostain aiemmasta välienselvittelystä. Kirjan avauskohdatus korostaa käännekohtaa, jossa siviilin tappaminen rikollisuuden värittämässä yhteisössä ylittää ääneen lausumattoman rajan. Tämän jälkeen paluuta normaaliin ei ole, ja tarinassa alkaa silmittömältä tuntuva koston kierre.

Ilmaisu rajojen ylittämisestä toistuu molemmissa teoksissa. Ensin ylitetään raja puheiden ja tekojen välillä. Sen jälkeen jengien sisäiset ja niiden väliset säännöt menettävät merkityksensä, kun koston kohteiksi otetaan perheenjäsenet, sukulaiset ja satunnaiset kaverit. Erityisesti Salihu nostaa esiin, kuinka aiemmin tarkkaan harkittu ja suunniteltu väkivalta on muuttunut summittaisiksi väkijoukoissa ammuskeluksi, jossa varsinaisen kohteen lisäksi sivulliset ovat vaarassa. Viimeksi Ruotsin pääministeri Ulf Kristersson ilmoitti jälleen ”yhden rajan ylittyneen”, kun huhtikuussa 2024 alikulkutunneliin ammuttiin lapsensa silmien edessä tukholmalaismies, joka lehtitietojen mukaan oli pysähtynyt huomauttamaan tunnelissa oleskelleiden nuorten kielenkäytöstä (Olsson 2024).

Tällaisessa rajapuheessa on kyse yhtäältä yhteiskunnan yrityksestä ylläpitää järjestystä asettamalla mikä tahansa väkivaltainen tapahtuma jonkin jengien välisen riidan osaksi. Todellisuudessa esimerkiksi Ruotsissa poliisin ja oikeuslaitoksen on ollut mediaa huomattavasti vaikeampaa osoittaa väkivallantekojen jengikytköksiä. Myös Kantolan ja kumppanien haastattelemat Suomessa jengirikoksista tuomitut kertovat, ettei poliisin väittämiä katujengejä ole olemassa eikä niiden toiminta noudata poliisin esittämää kaavaa. Nuoret hyväksyvät rangaisuksensa eivätkä kiellä syyllistyneensä rikoksiin, mutta poliisin näkemystä jengirikollisuudesta he vastustavat: rikokset on tehty henkilökohtaisin motiivein, ei jengille tai käskyttäjän pakottamana. Lisäksi haastateltavien motiivit osoittautuvat varsin latteiksi: yhdelle kyse on arjesta selviämisestä, toiselle halu saada nopeasti rahallisesti arvokkaita tavaroita, kolmannelle tarve näyttää kovalta tyypiltä ja tulla huomatuksi ja ihailtuksi kaveripiirissä.

Se että yksilöiden omalle väkivaltaiselle käyttäytymiselleen antamat selitykset vaihtelevat, ei luonnollisestikaan tarkoita, etteikö yksilöselitysten taustalla olisi yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka altistavat joitain yksilöitä väkivaltaisuuksiin. Teoksissa toistetaan, kuinka jenginuorten ongelmat ovat tulleet esiin erityisesti koulussa, jossa ulkopuolisuuden tunne, rasismi ja oppimisvaikeudet tai niiden yhdistelmä ovat hankaloittaneet koulunkäyntiä. Esimerkiksi Kanto-

lan ja kumppaneiden haastattelemista jengirikoksista syytetyistä moni kokee asioiden lähteneen aikaisin väärille raiteille, jolloin mitään yksittäistä valinnan väkivaltaistumisen hetkeä ei ole olemassa. Kun oppimisvaikeuksiin tai häiriökäytökseen ei ole sitten tartuttu vanhempien sen paremmin kuin viranomaistenkaan tiedollisten, taidollisten tai taloudellisten resurssien ollessa puutteelliset, nuorille ei ole muodostunut käsitystä siitä, mikä on sallittua ja mikä kiellettyä. Samaan aikaan pärjäämisen ja hyväksynnän saamisen tarve ei katoa. Onkin hälyttävää, että vasta jengiytyminen nähdään ongelmien kumulaatiopisteenä ja että yhteiskunnalta vaaditaan välittömiä toimia *jengiongelman* ratkaisemiseksi juurisyyden ollessa toisaalla.

Stigman värittämät alueet

Toisena kehystämisen välineenä artikkelissa tarkastelluissa teoksissa toimivat alueet. Erityisesti Gattisin *Vihan kadut* on jengielämän ohessa kaupunkiympäristön ja naapuruston kuvaus. Kun mellakat puhkesivat, Los Angelesin kaduista ja kortteleista tuli strategisia sotatantereita, jotka paitsi muodostivat taustan tapahtumille, olivat konfliktin aktiivinen osapuoli, joko suoraan väkivallan uhan tai välillisesti kaupunkitilan militarisoitumisen kautta. Los Angelesin mellakat taltutettiin lopulta armeijan väliintulolla, ja samaa ratkaisua on esitetty säännöllisesti myös Ruotsissa (Thapar-Björkert ym. 2019). Valvonta ja viranomaisinterventiot näkyvät kuitenkin jo ”rauhanajan arjessa”. Kameravalvonnan lisääntyessä rikollinen toiminta joko etsiytyy katvealueille, luo omat varoitusjärjestelmänsä tai toimii avoimesti valvonnasta välittämättä. Kun Salihu kävi lähiöissä tapaamassa haastateltaviaan, sisäänmenoväylillä päivystävien alakouluikäisten lasten kautta tieto hänen liikkeistään kulki eteenpäin. Myös Idle kirjoittaa, kuinka konfliktin aktiivisina kausina kotoa poistuminen muualle kuin kouluun ei olisi onnistunut ilman ”suojelijaa”. Jopa normaalisti ärsyttävät ja rasisestisesti käyttäytyvät vartijat näyttäytyivät hyödyllisinä, sillä he tekivät kauppakeskuksesta turvallisen paikan hengailuun ja kavereiden näkemiseen.

Katujengimääritelmiin liitetään oleellisena tekijänä toiminnan katuorientaatio (Klein ym. 2006, 418), joka ilmenee sekä suoraan jengiläisten läsnäolon että epäsuorasti esimerkiksi reviereistä kertovien tagien ja graffitien kautta. Sivustaseuraajille nämä voivat olla merkkejä epäjärjestyksestä tai hallitsemattomuudesta (Cremin & Loikkanen 2023) tai poliisille varoitussignaaleja, mutta Gattis osoittaa niiden kertovan muustakin. Gattis puhuu kadun muistista: tagit ja graffitit paitsi merkkäävät revierejä, ovat kuin mustelmia, jotka muistuttavat jengiläisiä kokemastaan kivusta ja menetyksistä. Ne voivat olla tekijöilleen ja tulkitsijoilleen samanaikaisesti sekä koskettavia henkilökohtaisia muistokirjoituksia, että näkyväksi tehtyjä kollektiivisia utopioita. Kun kaupunkikehittämistä ohjaa vain talouskasvu, gentrifikaatio ja jo valmiiksi stigmatisoidut alueet kurjistuvat. Lynwoodissa tämän seurauksena hylätyistä rakennuksista tuli asevarastoja; tyhjentämättömistä roskalaatikoista tuhopolttojen syytyspesäkkeitä; ja rakennustyömailta varastetuista metallilevyistä rakentui linnoitus aseellisia hyökkäyksiä vastaan.

Väkivalta ja vandalismi voi näyttää silmittömältä, mutta ne voivat olla myös protestin ja vastarinnan ilmentymiä. Gattis kuvaa, kuinka eräs polttopulloilla varustautunut jengiläinen polttaa hetken mielijohteesta baseball-seinän kostonäköisesti, että kaupunki on laimin-

lyönyt sen kunnostuksen. Teon motiiviksi järkeillään siis se, että mellakoiden jälkeisessä uudelleenrakentamisessa nuoret saisivat kaupungilta edes jotain hyödyllistä. Salihun näkemys konfliktin synnystä juontaa niin ikään Rinkebyn ja sen viereisen Kistan paikallishallintojen yhdistämiseen ja palveluiden siirtämiseen Kistaan. Tässä tehostamissiirrossa Rinkebystä katosi satoja julkisen sektorin työpaikkoja mutta erityisesti ne ruotsalaisen hyvinvointivaltion kohtaamispaikat, jotka olivat olleet näkyvä osa katukuvaa ja lähiön asukkaiden helposti lähestyttävä kontakti yhteiskunnan tukirakenteisiin. Palveluiden kadottua niiden paikan ottavat rinnakkaisyhteiskunnan yhä vahvemmat toimijat (ks. Swyngedouw 2018). Kun ohjeiden ja avun kysyminen viranomaisilta hankaloitui, apua haettiin jengeiltä, joiden läsnäolosta tulee näkyvä osa lähiön arkea ja jengiläisistä helposti lähestyttäviä (Irving-Rogers 2019, 501).

Katujengi-ilmiö lokeroidaan ja tiedollisesti luokitellaan tyypillisesti koskemaan tiettyjä alueita, joilla asuu tietynlaisia ihmisiä. Esimerkiksi Ruotsissa lähiöiden jakoa riskialttiisiin alueisiin (ruots. *utsatt omåde*) perustellaan yhtäältä poliisin käytännön työvälineenä kohdistettaessa resursseja sinne, missä niitä kulloinkin tarvitaan; toisaalta luokittelu mahdollistaa toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnin ja kehityskulkujen havainnollistamisen, kun osa alueista poistuu listalta tai jokin lähiö siirtyy kategoriasta toiseen (ks. Polisen 2023). Luokittelun antama leima on kuitenkin monesti pysyvä, vaikka tiedolliset ja yhteiskunnalliset tekijät eivät enää pätisikään. Toisaalta väkivaltaisuuDET eivät rajaudu tiettyihin lähiöihin: huumekauppaa käydään julkisesti kaupunkien keskustoissa ja velkoja peritään hyvämaineisilla asuinalueilla.

Kun Gattisin kuvaamassa paikallisyhteisössä elettiin poikkeustilaa, kaduilla liikkui vain pahantekijöitä ja viranomaisia, joista jälkimmäisetkään eivät aina puhtain motiivein. Myös Salihun teosta voi lukea siten, ettei konfliktin alettua lähiöissä ollut enää varsinaista julkista tilaa. Toisaalta rikollisuuteen ja huono-osaisuuteen yhdistetyissä naapurustoissa rikollinen toiminta arkipäiväistyy rinnatusten erilaisten arkisen rauhan käytäntöjen kanssa (Maïche & Suoranta 2023). Kun jokin ihmisryhmä tekee itsestään muita näkyvämmän tai äänekkäämmän, toisten strategiaksi valikoituu välttely ja vuorokauden hiljaisten hetkien hyödyntäminen oman elämänsä rakentamisessa. Näiden tilallisten ja ajallisten järjestelyiden avulla naapurustoissa kyetään elämään, jos ei kiiltokuvamaisesti yhdessä, ainakin rinnakkain (Esaïsson 2020).

Suomen tapauksessa sekä asiantuntijat että poliisi ovat korostaneet jengiytymisen ja siihen liittyvän rikollisuuden olevan huomattavasti vähäisempää kuin Ruotsissa (esim. Kerkelä 2023). Tästä huolimatta ilmiön kehystämisen tilallinen elementti, tekijöiden leimaantuminen tietyille asuinalueille, on läsnä suomalaisessakin uutisoinnissa. Vaikka lähiöiden asukkaiden kokemassa rauhallisuudessa ei alueiden välillä meillä eroja juuri olisikaan (esim. Kemppainen & Saarsalmi 2015) eikä hyvinvointi olisi segregoitunut kuten Ruotsissa (Westra 2024), osallistuu suomalaismedia mielikuvien synnyttämiseen ja alueelliseen stigmatisoimiseen (Wacquant ym. 2014) listaamalla Suomen ”pahamaineisimpia” lähiöitä tai havainnollistamalla karttakuvien, missä kaupunginosissa on näkyvissä merkkejä jengiytymisestä (Jäntti 2024). Syntyy itseään ruokkiva kehä, jossa lähiöiden nuorten itseymmärryksen rakentumista määrittää se, miten lähiöstä ja sen asukkaista puhutaan (Hansson 2014); ja koska maine pi-

tää ansaita, nuorten arkiset valinnat ja identiteetin rakennuspalikat ottavat kierteen mainetta vahvistavaan suuntaan.

Nuorten voimakkaan alueellisen identifikaation voisi tietysti kääntää ongelmasta tavoiteltavaksi asiantilaksi. Siinä missä yhteiskunta ja sen yhtenäiskulttuurit tuntuvat nuorille saavuttamattomilta, lähiöiden merkitys konkreettisena juurtumisen paikkana näkyy paitsi ylpeydenaiheina myös yhteiskuntakritiikkinä erityisesti rap-musiikissa (Forman 2000; Åberg & Tyvelä 2023). Salihu tuo teoksessaan useaan otteeseen esiin jengisodan kytkeytymisen rap-musiikkiin, sillä tiettyjen jengeihin liitetyiden muusikoiden kappaleissa sanoitukset ja videoiden kuvauspaikat ovat sisältäneet suoria vihjauksia menneisiin ja tuleviin väkivallante-koihin. Myös Suomessa katuväkivalta on poliisitutkinnoissa ja mediassa yhdistetty (maahanmuuttajataustaisiin) rap-artisteihin – Kantolan ja kumppanien mukaan kenties suuremmin ajattelemta, että musiikki on tekijöilleen ja yleisölle usein pakoa arjesta ja sanoitukset väylä sanoittaa kiistanalaisia tunteita. Salihu korostaa myös kaksinaismoralismia: Kun tukholmalainen hyväosainen päättää rentoutua rankan työpäivän jälkeen jossain Östermalmin yökerhoista, on Rinkebyssä tai jossain muussa Tukholman metsälähiöissä jo valmisteltu pitkään illan onnistumista. Tehokkaaksi hiottu verkosto hoitaa nopeasti ja huomaamattomasti huumausaineet juhlijalle, joka voi nostattaa tanssilattialla tunnelmaa suosituimpiin ja palkituimpiin ruotsalaisräppäreihin kuuluneen Einárin musiikin tahdissa. Sen saman Einárin, joka murhattiin lokakuussa 2021 osana jengisodan kostonkierrettä. ”Ruotsinruotsalaisen” Einárin murha saattoi sekkin olla osalle jonkinlaisen rajan ylitys, joka ravisteli ajatusta jengisodasta vain maahanmuuttajien ja lähiöiden ongelmana. Jos ja kun jengisotaan voidaan liittää huumekauppa, Salihun teos haastaa normatiivista ajatusta, jossa valkoisen (työssäkäyvän) huumeiden viihdekäyttäjän ei nähdä kuuluvan rikollisen identiteettikategoriaan rodullistetun huumekaupiaan tapaan.

Yhteisöt

Kolmas kehystämisen tapa liittyy yhteisöihin. Yksilöiden, alueiden ja yhteisön suhde voi olla monimutkainen (esim. Dahlstedt 2019). Söderström toteaa moneen otteeseen, ettei syy väkivaltaiseen käyttäytymiseen ole aina nuoressa itsessään vaan myös ”yhteisöjä pitää [...] herättää niissä vallitseviin ongelmiin” (Söderström 2023, 194). On selvää, että ”yhteisö” viittaa tässä yhteydessä etnisiin yhteisöihin ja että tämän tunnustaminen on edellytys jengiytymiskehityksen tai koston kierteen katkaisemiseksi. Ulkopuolisten suhtautumista lähiöihin heijastaa usein käsitys, ettei lähiöissä joko ole yhteisöjä tai ne ovat vääränlaisia, väärin ihmisten väriin päämääriin synnyttämiä (vrt. Tonkiss 2005; Esaiasson 2020). Esimerkiksi Gattisin romaanin kertojahahmot ovat joko latinoita tai ”yhdysvaltalaisia” mutta he ovat myös osa perhesiteisiin tai ystävyys- ja liikesuhteisiin perustuvia yhteisöjä. Tällaiset tiiviit ja samalla myös sisäisesti lojaalit ja hierarkkiset yhteisöt tarjoavat etnisiin ryhmiin kuuluville yksilöille tukea ja turvaa enemmistöyhteiskunnassa (Cetrez 2011). Yhteisöihin sisältyy kuitenkin myös merkittäviä rajoitteita, jotka ilmenevät esimerkiksi epäilevänä suhtautumisena sosiaaliviranomaisten tai poliisin väliintuloon (Björk 2008; Bursell 2021) ja väkivaltaan turvautumisena ongelmanratkaisukeinona. Samalla kun yhteiskunta tuomitsee, aivan oikein, väkivallanteot, ohitetaan myös

yhteisöllisyyden myönteiset puolet, joiden varaan yhteiseloä voisi rakentaa. Lisäksi väistetään kysymykset siitä, missä määrin yhteiskunta altistaa ”yhteisöjä” väkivaltaisille toimintatavoille.

Sekä Salihu että Kantola ja kumppanit esittävät ajatuksen ahtaasta miehen mallista, jossa yksilölle heikkouden ja epäonnistumisen näyttäminen on häpeistä suurin. Teoksiin haasteltujen poikien isät ovat usein poissaolevia, sekä fyysisesti että henkisesti. Osa isistä elää lähtömaassa uuden perheen kanssa. Osa koettaa ansaita elantoa tekemällä ympäriryöreitä työpäiviä matalapalkka-alalla. Osalla taas ei ole töitä, mutta ei myöskään koti-isänä toimimisen mallia. Vastuu lastenkasvatuksesta jää äideille, jotka kirjoittajien mukaan eivät joko hae tai saa tarvitsemaansa apua.

Jengiytyminen ei koske vain jo valmiiksi syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia (ks. Kaakinen ym. 2024). Teosten pohjalta nousee myös muita yhteisiä tekijöitä väkivallantekijöiden taustalta. Niitä ovat ennen kaikkea väkivaltaan johtava maskuliininen uho ja kyvyttömyys kiinnittyä niihin rakenteisiin ja käytäntöihin, joihin ihmisen olisi tarkoituksenmukaista yhteiskunnallisen vakauden nimissä kiinnittyä. Puhutaan kulttuurien väliin putoavista yksilöistä, joiden toiveita ja tavoitteita ei tunnista sen paremmin vanhempien kotikulttuuri kuin tavoittamattomaksi jäävä yhtenäiskulttuuri. Myös sukupolvien välinen kuilu kasvaa entisestään, kun minimipalkalla matalapalkkatöissä pitkää päivää tekevästä isästä tai kodin piirissä pysyttelevästä äidistä ei ole roolimalliksi nuorisokulttuurissa, jossa tavoittelemisen arvoisena esitetään vain henkilökohtainen taloudellinen menestys ja some-näkyvyys. Salihu korostaa, kuinka Rinkeby-konfliktikin viime kädessä heijastaa huomiotaloutta ruokkivaa statusjahtia.

Sosiaalinen media toimii eräänlaisena rajapintana rinnakkaisyhteiskunnan ja virallisen yhteiskunnan välillä. Salihu ja ”some-poliisinakin” tunnettu Söderström kuvaavat erinomaisesti sitä hämmennystä, jonka vallassa nuoret rikoksenteijät ja heidän seuraajapiirinsä somessa suunnistavat. Pääkaupunkiseudulla vuonna 2021 ampumisiin johtaneet jengiyhteenotot saivat alkunsa laukkuvarkaudesta ja siitä sosiaalisessa mediassa nokittelutarkoituksessa jaetuista videoista. Somessa kertaalleen esitetty on jossain kohtaa lunastettava oikeassa elämässä. Sosiaalisen media yhteisöt lisäävät sosiaalista painetta kuulua ryhmään ja täyttää paikkansa myös kulutusyhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä. Esillä olemisella on kääntöpuolensa, joka näkyy esimerkiksi Tukholman Farstan lähiöön 1960-luvulla rakennetun ostoskeskuksen vierisillä metsäsaarekkeilla: farstalaisten nuorten toteuttamassa kotiseutuhankkeessa ostoskeskusta ei kuvattu merkkiliikkeiden näyteikkunoiden tai katukahviloiden kautta, vaan nuorten keinoista päästä osalliseksi (kulutus)yhteiskuntaan, sopeutua ja sulautua osaksi etuoikeutettua massaa kertoivat kuvat metsässä lojuvista vaatehälyttimistä (Naccache ym. 2015). Vaikea tässäkin on syyttää vain ”ostajaa”, kun vaatebrändin uutuustuotteita mainostetaan ”innovatiivisesti” huumekauppakuvaston ja fyysisen ympäristön avulla (Snapes 2018).

Suurin ero nykyhetken ja aiempien vuosikymmenten jengi-ilmiön välillä lienee juuri nopeus, jolla alakulttuureista lähteneet ilmiöt tulevat osaksi populaarikulttuuria ja jolla tieto liikkuu eri väestöryhmien välillä. Gattis muistuttaa, kuinka Los Angelesin vuoden 1991 melakoista muodostui yleisölle välitetyjen tv-kuvien kautta jo merkittävä kansallinen mediaspektaakkeli. Kuitenkin vasta sosiaalisen median kehityksen myötä nykyinen katujengeihin ja katuväkivaltaan liittyvä informaation, disinformaation ja kilpailevien tulkintojen määrä on

osoittanut perinteisen esiintyjä–yleisö–asetelman liian yksinkertaistavaksi. Nuoriso liikkuu ja haastaa toisiaan sosiaalisen median digitaalisen huomiotalouden tiloissa, mutta viime kädessä konflikteja siirrytään ratkaisemaan näkyvästi, väkivalloin tai sen pelolla, kaduille, yhteiseen julkiseen tilaan. Tämä toiminnan katuorientaatio on yhdessä rikollisuudesta ammentavan identiteetin ja toiminnan jatkuvuuden kanssa katujengejä määrittävä tekijä (Klein & Maxson 2006, 4; Sambou & Hämäläinen 2022).⁴

Lopuksi: rajoja vai myötätuntoa?

Olen edellä avannut katujengeistä käytävää keskustelua lukemalla esiin dokumentaarisista kaunokirjallisista teoksista viittauksia katujengi-ilmion kehystämisestä yksittäisten tapahtumien, alueiden ja yhteisöjen kautta. Rikosten tekeminen ja siitä saatavat välittömät hyödyt ovat aina houkutteleet yksilöitä, ja jatkossakin tällaiset yksilöt löytävät toisensa. Osa näin muodostuvista ryhmistä saa media kautta näkyvyyttä enemmän kuin toiset. Vaikka jengirikollisuus olisi näennäisen houkuttelevaa paikantaa tiettyihin paikkoihin, ei lähiöiden ja maahanmuuttajanuorten stigmatisoiminen ja pelottelu moraalipaniikin varjolla ratkaise ongelmaa. Kyse on jostain aivan muusta ja samalla laajemmasta. Ruotsalaisen tutkinnanjohtaja Mats Lindsrömin sanat ovat pysäyttävät: ei puhuta viidestä nuoresta lähiössä vaan yhteiskunnan kadottamista nuorista kaikkialla Ruotsissa (SVT 2024, 19.45–20.05).

Entä, jos kyse ei pohjimmiltaan kuitenkaan olekaan yhteiskunnan kadottamista nuorista vaan siitä, ettei yhteiskunta tunnista, millaisen epistemologisen koneiston rajoineen se on itsestään luonut? Yhtenä päällimmäisenä kysymyksenä pysyy se, kyetäänkö yksinkertaistavan (maahanmuuttaja)nuoria rikollisuuteen yhdistävän näkökulman takaa näkemään niitä yhteiskunnallisia prosesseja, jotka ruokkivat alueellista, koulutuksellista ja hyvinvoinnillista segregaatioita, ylläpitävät rikollisuutta glorifioivaa identifioitumista ja asettavat esteitä erilaisten yhteisöjen rauhanomaiselle rinnakkaiselolle. Näihin kysymyksiin keskittyminen ei ehkä ratkaise ongelmaa, mutta se vaikeuttaa yhtäältä yksinkertaistavan politiikan tekemistä ja toisaalta kovempien rangaistusten ehdottamista ratkaisuksi ongelmaan. Nykyinen katujengiuutisointi tarjoaa poliitikoille liian helpon mahdollisuuden tehdä kannattajilleen mielekkäitä julkilausumia ja politiikkaa. Samalla kategorioiden väliset rajat saadaan näyttämään vahvemmilta ja läpäisemättömimmiltä kuin ne ihmisten arjessa todella ovat.

Tarjotaanko kirjallisuudessa sitten vastauksia siihen, miten jengiväkivaltaisuuDET saadaan loppumaan? Ei suoraan. Salihu on itse todennut pitävänsä ratkaisukeskeisyyden vaatimusta kohtuuttomana, sillä hänen tehtävänsä ei ole antaa poliitikoille vastauksia vaan olla myötävaikuttamassa siihen, että kansalaiset saisivat moniulotteisemman kuvan jengiytymiseen liittyvistä ongelmanasetteluista (Svenka kyrkan 2023). Myös Idle sekä Kantola ja kumppanit tuovat esiin jengirikoksista tuomittujen äänen mukaan keskusteluun: osalla ääni on muuttunut vankilassa, kun uhon on korvannut nöyryys. Omalla kohdallani tämän tekstin syntyyn

4 Ruotsissa poliisin tehokkuus huumekaupan torjunnassa on osaltaan johtanut väkivallan kasvuun. Salihu toteaa, että kun huumekauppaa ammattimaisen tehokkaasti pyörittäneet henkilöt vangittiin, heidän paikkansa ottivat yhä nuoremmat, itsekin huumeita käyttävät nuoret, jotka turvautuivat ongelmatilanteissa pidäkkeettömästi väkivaltaan. Yhden toimijan poistumista kuvioista seuraa konfliktissa latentti vaihe, joka päättyy, kun uudet toimijat ovat järjestäytyneet.

vaikuttaneet uutiset ja dokumentaariset teokset vahvistavat sitä käsitystä, että jos ”jengiongelmaan” halutaan puuttua, on puututtava samanaikaisesti kaikkiin niihin rajoihin, jotka luovat hierarkioita, ylläpitävät normatiivisia asetelmia ja määrittävät eritaustaisten yksilöiden ja erilaisten yhteisöjen yhteiskunnallisia osallistumismahdollisuuksia. Ne rajat voivat tulla vastaan alakoulussa, ostoskeskuksessa tai hyväosaisen huumeiden viihdekäyttäjän kohdalla. Rajat voivat manifestoitua erilaisten symbolien tulkinnessa, graffiteissa tai jengiläisten ja poliisin välisessä kissa ja hiiri -leikissä.

Teoksia lukiessa kuvaan astuu väistämättä myös myötätunto. Tunnistavatko päätöksentekijät poliittisten päätöstensä seuraukset silloinkin, kun ne osuvat kipeimmin sellaisiin ihmisryhmiin ja yksilöihin, joiden etua enemmistö päätöksentekijöistä ei ole ajamassa? Empatiakyvyn vinoutuminen omaa sisäryhmää suosivaksi on osin ymmärrettävää mutta haitallista, sillä se vahvistaa yhteiskunnallista kuplautumista (Herne 2018). Varmin tapa ajautua asiassa kuin asiassa umpikujaan on mitä näyttävimmän keinoin kieltäytyä asettumasta toisen asemaan, ymmärtää toisen tilannetta tai toimintaa. Kun vähemmistöön kuuluva nuori ampuu entisen kaverinsa, ymmärrystä voi hakea väärin valintojen ketjusta – tai nähdä lopputuloksen väijäämättömänä, tietoisena tienä pahuuteen tai ilman ensimmäistäkään valinnanmahdollisuutta.

Vanhempana ja harrastusten kautta lasten ja nuorten arkea ulkopuolelta seuraavana huomaa, että median piirtämä kuva nuorista jengiläisistä on ainakin minulle samaan aikaan pelottava (turvallisuushakuisuus) ja ärsytystä nostattava (miksi nuoria aina syytetään). Mielikuvat katujengeistä arkista turvallisuudentunnetta uhkaavana tekijänä piirtyvät osaksi omaa toimintaamme ja valintojamme ohjaavia käytäntöjä, jotka voi sijoittaa jatkumolle äärimmäisestä proaktiivisuudesta täydelliseen poissulkemiseen. Nämä käytännöt materialisoituvat erilaisissa vuorovaikutustilanteissa mielikuvia vahvistaen tai hälventäen – tai ehkä sittenkin useimmiten hämmentäen, sillä joutuessamme kasvoitusten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja niitä ilmentävien käytäntöjen kanssa harva meistä toimii äärimmäisen päällekkäyvästi tai täysin sulkeutuen. Yleensä reagoimme *ja* reflektoimme, ja reflektoinnin seurauksena saatamme joutua toteamaan reagoitimme olleen väärinmitoitettu.

Moraalisen ajattelun raja-alueiden kartoittamisen ajatellaan olevan vahvasti filosofian ja yhteiskunta- ja politiikkatieteiden ytimessä, mutta myötätunnon ja tunnustetuksi tulemisen kysymyksiä pohditaan myös journalistisessa (kauno)kirjallisuudessa ja rauhantutkimuksessa (Hast 2014). Akateemisesta, usein tietystä teoriakentästä ammentavasta kirjallisuudesta poiketen dokumentaarinen faktio, tässä tapauksessa faktojen journalistinen käsittely fiktion keinoin, voi nojata Gattisin tapaan esimerkiksi kertojalliseen moniäänisyyteen, jossa yhden toimijan rationaalinen teko näyttää toisen kertojan silmin järjettömältä väkivallalta. Toimittajan vainulla voidaan puolestaan haistaa uusia aihepiirejä, haastaa vakiintuneita käsityksiä ja kietoa yhteen yksittäisistä tiedonmuruista koostuvia tarinoita. Toimittajien tekemät kytkökset jengien välisistä loukkauksista tai kostoiskuista eivät ehkä riittäisi rikosoikeudelliseksi näytöksi, mutta ne osoittavat hyvin, kuinka pienistä vihjeistä myös poliisin ennaltaehkäisevässä työssä on kyse. Söderströmin kuvaus poliisin työstä nuorten kohtaajana – joskus auttajana, toisinaan pysäyttäjänä – hälventää kenties niitä ennakkoluuloja, joita on sekä (maanmuuttaja)nuorilla että näistä huolissaan olevilla kansalaisilla.

Yhdessä ja ristiinluettuna teokset jättävät lukijan risteyskohtaan. Tästä risteyksestä rauhantutkimukselle avautuu yksittäisten tieteenalojen kysymyksenasetteluiden tai metodologisten sitoumusten läpi siivilöityvä näkökulma katujengeihin ja niitä synnyttäviin prosesseihin, joissa väkivalta ei ole vain näkyvää ja kuolonuhreissa mitattavaa vaan ennen kaikkea ihmisryhmiä, alueita ja yhteisöjä eriarvoistavia arkisia käytäntöjä. Nämä käytännöt eivät raudu vain ”niiden” ”tuolla” olevien arkeen, vaan meidän kaikkien tässä ja nyt elämiseen.

Kiitokset

Tutkimusta on rahoittanut Euroopan tutkimusneuvosto (ERC) (rahoituspäätös nro 946012). Haluan kiittää EmergentCommunity-hankkeen tutkijoita syventävistä keskusteluista ja parannusehdotuksista kirjoitukseni aiempiin versioihin.

Lähteet

- Alanko, Markus, Aarne Kinnunen, Minna Piispa & Saija Sambou (2023): *Rikoksantorjuntatyön tehostaminen Suomessa. Esitys rikoksantorjunnan organisoinnista ja nuorisorikollisuuden vähentämisen koordinoimista*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 30. Oikeusministeriö.
- Albæk, Erik (2011): ”The interaction between experts and journalists in news journalism”. *Journalism*, 12(3), 335–348. <https://doi.org/10.1177/1464884910392851>
- Auvinen, Pirjo (2023): ”Poliisipäälikkö varoitti Ruotsia jengeistä jo vuosikymmen sitten – nyt hän antaa Suomelle vinkkinsä saman kehityksen estämiseksi”. *Yle*, 14.2.2023. <https://yle.fi/a/74-20017553>
- Azizi, Hanif & Markus Lutteman (2021): *Förortssnuten*. Albert Bonniers Förlag.
- Benjamin, Saija, Pia Koirikivi, Visajaani Salonen, Liam Gearon & Arniika Kuusisto (2023). Safeguarding social justice and equality: Exploring Finnish youths’ ‘Intergroup Mindsets’ as a novel approach in the prevention of radicalization and extremism through education. *Education, Citizenship and Social Justice*, 19(2), 292–312. <https://doi.org/10.1177/17461979221135845>
- Bernelius, Venla & Heidi Huilla (2021): *Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet*. Valtioneuvoston julkaisuja 7. Valtioneuvosto.
- Björk, Micael (2008): ”Wolves and sheepdogs: On migration, ethnic relations and gang-police interaction in Sweden”. Teoksessa: F. van Gemert, D. Peterson & I.-L. Lien (toim.) *Street gangs, migration and ethnicity*. Willan.
- Bursell, Moa (2021): ”Perceptions of discrimination against Muslims: A study of formal complaints against public institutions in Sweden”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(5), 1162–1179. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1561250>
- Bäckström Lerneby, Johanna (2020): *Perhe*. Suom. M. Myllyoja. Gummerus.
- Cetrez, Önver Andreas (2010): ”The next generation of Assyrians in Sweden: Religiosity as a functioning system of meaning within the process of acculturation”. *Mental Health, Religion & Culture*, 14(5), 473–487. <https://doi.org/10.1080/13674676.2010.484061>
- Cremin, Reeta & Ilkka Loikkanen (2023): ”Radan varrella”. *Yle*, 10.12.2023. <https://yle.fi/a/74-20060761>
- Dahlstedt, Magnus (2019): ”Problematising the urban periphery: Discourses on social exclusion and suburban youth in Sweden”. Teoksessa: S. Keskinen, U. D. Skaptadottir & M. Toivanen (toim.) *Undoing homogeneity in the Nordic region: Migration, difference and the politics of solidarity*. Routledge.
- Dos Santos, Lisa (2022): *Älskade bror. En rapport från gängvåldets Sverige*. Bokförlaget Forum.
- Eglin, Peter & Stephen Hester (2006): *The Montreal massacre: A story of membership categorization analysis*. Wilfrid Laurier University Press.

- Ellonen, Noora, Janne Kivivuori, Satu Rantaeskola, Mikko Aaltonen, Antti Latvala & Sasu Tyni (2024): *Kriminaalipolitiikka. Tavoitteet, keinot ja vaikutukset*. Gaudeamus.
- Esaiasson, Peter (2020): *Föroten. Ett sällsamtvetenskapligt reportage*. Timbro Förlag.
- Forman, Murray (2000): "Represent': Race, space and place in rap music". *Popular Music*, 19(1), 65–90. <https://doi.org/10.1017/S0261143000000015>
- Galtung, Johan & Mari Holmboe Ruge (1965): "The structure of foreign news". *Journal of Peace Research*, 2(1), 64–91.
- Gattis, Ryan (2015): *Vihan kadut*. Suom. I. Salmenpohja. Like.
- Ghazale, Nadim & Sara Nygren (2022): *Min väg från flykting til hela Sveriges polis*. Bokförlaget Forum.
- Ghazinour, Mehdi & Malin Eriksson (2022): *Polisiärt arbete i utsatta områden – utmaningar och möjligheter*. Studentlitteratur.
- Goffman, Erving (1974): *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard University Press.
- Gustafsberg, Harri & Heidi Holmavuo (2019): *Karburyhmä*. Otava.
- Haapajarvi, Linda & Lotta Junnilainen (2014): "Nuorisojengit eriarvoisuuden mittarina". *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(6), 709–711.
- Haapakangas, Kimmo & Markus Kaakinen (2023): "Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta?". *Tieto&Trendit*, 9.6.2023. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta/>
- Hansson, Susanne Liljeholm (2014): *Berättelser om ungdomsgång i förorten. Genus, makt och moral*. Väitöskirja. Göteborgs universitet.
- Hast, Susanna (2014): "Myötätunnon neuropolitiikka: tšetseenien tanssi ja kehollisuus dokumenttielokuvassa". *Kosmopolis*, 44(3–4), 78–95.
- Herne, Kaisa (2018): "Tarvitaanko politiikassa empatiaa?". *Politiikka*, 60(4), 324–330.
- Idle, Faysa (2024): *Ettei veri enää vuotaisi*. Suom. H. Eskelinen. Tammi.
- Ingold, Tim (2007): *Lines: A brief history*. Harvard University Press.
- Irwin-Rogers, Keir, Scott Decker, Amir Rostami, Svetlana Stephenson & Elke Van Hellefont (2019): "European street gangs and urban violence". Teoksessa: I. Vojnovic, A. Pearson, G. Asiki, G. DeVerteuil & A. Adriana (toim.) *Handbook of global urban health. The metropolis and modern life*. Routledge.
- Ivert, Ann-Karin, Caroline Mellgren & Josefin Nillson (2020): *Processutvärdering av Shuta skjut*. Malmö universitet.
- Joelsson, Tanja & Linnéa Bruno (2022): "Proximal or peripheral: Temporality and spatiality in young people's discourses on gender violence in Sweden". *Gender and Education*, 34(2), 167–182. <https://doi.org/10.1080/09540253.2020.1860199>
- Jäntti, Mari (2024). "Poliisi on tunnistanut Tampereella kolme jengiytymiselle otollista ryhmittymää – näihin alueisiin ne liittyvät". *Yle*, 12.11.2024. <https://yle.fi/a/74-20123660>
- Kaakinen, Markus & Matti Näsi (2021): "Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020". *Kriminologia*, 1(1), 5–19.
- Kaakinen, Markus, Kim Moeller, Heidi Mork Lomell, Margrét Valdinarsdóttir, Lars Vassard & Amir Rostami (2024): *Gang involvement among adolescents in Nordic countries: A comparative study on associated risk factors*. NSfK Policy brief 1/2024. Nordic Research Council for Criminology.
- Kangas, Anni & Katri Pynnöniemi (2015): "Kirjallisuus ja kansainvälinen politiikka". *Kosmopolis*, 45(4), 1–6.
- Kantola, Anne (2023): "Helsingin poliisi: Katujengeistä tuli normaali ilmiö". *Helsingin Sanomat*, 14.3.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009450994.html>
- Kantola, Anne, Jecaterina Mantsinen & Omos "Opa" Okoh (2024): *Kuin veljet – Totuus Suomen katujengeistä*. Johnny Kniga.

- Kemppainen, Teemu & Perttu Saarsalmi (2015): "Perceived social disorder in suburban housing estates in the Helsinki region: A contextual analysis". *Research on Finnish Society*, 8, 47–60.
- Kerelä, Lasse (2023): "Nämä neljä mittaria kertovat totuuden Suomen katujengitilanteesta". *Helsingin Sanomat*, 6.10.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009897523.html>
- Kirsi, Katri (2022): "Someräppäri Milan Jaffin ja kuuden muun käräjöinti jatkuu – syytetyt hakkasivat tauolla seinää ja karjuivat, paikalla runsaasti poliiseja". *Yle*, 18.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20001653>
- Kitchin, Rob (2014): "Engaging publics: Writing as praxis". *Cultural Geographies*, 21(1), 153–157. <https://doi.org/10.1177/1474474012462535>
- Kivivuori, Janne (2004): "Rikosuutisoinnin seuraamisen yhteys nuorten rikoskäyttäytymiseen". *Tiedotustutkimus*, 27(4–5), 77–92.
- Kivivuori, Janne (2013): *Rikollisuuden syyt*. Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Kivivuori, Janne; Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää & Petri Danielsson (2018): *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Klein, Malcolm W., Hans-Jürgen Kerner, Cheryl L. Maxson & Elmar G. M. Weitekamp (toim.) (2001): *The Eurogang paradox: Street gangs and youth groups in the U.S. and Europe*. Kluwer Academic Publishers.
- Klein, Malcolm W. & Cheryl L. Maxson (2006): *Street gang patterns and policies*. Oxford University Press.
- Klein, Malcolm W., Frank M. Weerman & Terence P. Thornberry (2006): "Street gang violence in Europe". *European Journal of Criminology*, 3(4), 413–437. <https://doi.org/10.1177/1477370806067911>
- Korsell, Lars & Paul Larsson (2011): "Organized crime the Nordic way". *Crime and Justice*, 40(1), 519–554. <https://doi.org/10.1086/660917>
- Kriminalvården (2021): Kriminalvården får uppdrag för att bekämpa gängkriminalitet, 24.9.2021. <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/nyheter/2021/september/kriminalvarden-far-uppdrag-for-att-bekampa-gangkriminalitet/>
- Laursen, Bo & N. Leila Trapp (2021): "Experts or advocates: Shifting roles of central sources used by journalists in news stories?". *Journalism Practice*, 15(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/17512786.2019.1695537>
- Mäiche, Karim & Anna Sofia Suoranta (2023): "Arkipäivän rauhan ja yhteisöjen muodostuminen kaupunkitilan kohtaamisissa". *Kosmopolis*, 53(3), 24–41.
- Martikainen, Tuomas & Sari Pöyhönen (2023): *Superdiversiteetti. Näkökulmia maahanmuuton monimuotoisuuteen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Marttinen, Jussi (2021): *Mikä perussuomalaisia vaivaa?* Vastapaino.
- Mezzadra, Sandro & Brett Neilson (2013): *Border as method, or, the multiplication of labor*. Duke University Press.
- Mielityinen, Laura, Sari Hautamäki, Venla Hakala, Monica Fagerlund & Noora Ellonen (2023): *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Mora, Victor (2020): "Police response to juvenile gangs and gang violence". Teoksessa: *Oxford research encyclopedia of criminology*. Oxford University Press. <https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-79>
- Naccache, Nathalie, Äjä Bonnah, Stephanie Naccache, Stephen Eckerstedt Aparicio, Weris Rashid, Sandra Lidström & Nicole Inal (2015): *Farstas två ansikten*. Stadsmuseet.
- Nousiainen, Katriina (2023): "Yksikään nuori ei yhtäkkiä päästä ryhtyä rikolliseksi" – Nuorten katujengeistä tuotetut identiteettikategoriat kotimaisessa uutisoinnissa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Olsson, Marielle Theander (2024): "Kristersson om kritiken mot politikerna: 'Ska göra allt som krävs'". *SVT Nyheter*, 11.4.2024. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kristersson-om-kritiken-mot-politikerna-ska-gora-allt-som-kravs>

- Poliisi (2024): Katujengien rikollisuus. <https://poliisi.fi/katujengien-rikollisuus>
- Polisen (2023): Utsatta områden – Polisens arbete, 3.11.2023. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/>
- Rostami, Amir, Fredrik Leinfelt & Stefan Holgersson (2012): "An exploratory analysis of Swedish street gangs: Applying the Maxson and Klein typology to a Swedish gang dataset". *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 28(4), 426–445. <https://doi.org/10.1177/1043986212458195>
- Sahramäki, Iina, Pirjo Jukarainen & Tuire Salmi-Hiltunen (2023): *Informoimista vuorovaikutukselliseen viestintään: Poliisin yhteiskunnallisen viestinnän kansainväliset mallit ja niiden hyödyntäminen Suomessa -tutkimusbankkeen katsaus viestintää suuntaaviin tekijöihin poliisissa*. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 29. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Salihu, Diamant (2021): *Tills alla döer*. Mondial.
- Salihu, Diamant (2022): *Kunnes kaikki kuolevat*. Suom. T. Lipponen, Johnny Kniga.
- Salihu, Diamant (2023): *När ingen lyssnar*. Mondial.
- Salo, Catariina (2021): "Gängkonflikterna eskalerar i Sverige – avgörande att ta tag i problemen i god tid i Finland". *Svenska Yle*, 14.11.2021. <https://svenska.yle.fi/a/7-10008795>
- Salo, Catariina (2022): "Hanna Yrjänä forskar i segregationen i Finland och Sverige: 'Vi behöver erkänna att något gått fel'". *Svenska Yle*, 31.10.2022. <https://svenska.yle.fi/a/7-10022178>
- Salokoski, Tarja & Anu Mustonen (2007): *Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin: Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin*. Mediakasvatusseura.
- Salusjärvi, Aleksis (2023): "Roadmanien myötä nuoriso on taas pilalla, ja tälläkin kertaa se pitää osittain paikkansa". *Yle*, 10.3.2023. <https://yle.fi/a/74-20020858>
- Sambou, Saija & Emilia Hämäläinen (2022): "Katujengien ehkäisy on koordinoitua, poikkihallinnollista ja pitkäjänteistä työtä". *Haaste*, 4. <https://rikoksantorjunta.fi/-/haaste-4-22-rikoksantorjunta-katujengien-ehkaisy>
- Sambou, Saija, Julia Saarholm & Mahdi Lakhal (2023): "Nuorisojengi elämänvaiheena ja jengiytymisen ehkäisemisen mahdollisuudet". Teoksessa: H. Turkka & J. Saarholm (toim.) *Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. PS-Kustannus.
- Sandahl, Julia (2021): *Juvenile crime in context: The significance of school affiliation*. Stockholm University.
- Snapes, Laura (2018): "Puma 'glamorising drug dealing' with event featuring fake crack house". *The Guardian*, 12.4.2018. <https://www.theguardian.com/music/2018/apr/12/puma-event-london-fake-crack-house-capital-crime>
- Stolzmann, Jessica & Vesa Marttinen (2023): "Ruotsin jengimurhia tutkinut poliisi kertoo, miksi Dödspatrullen kiinnostui Suomesta". *Yle*, 4.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20053209>
- Storrod, Michelle L. & James A. Densley (2017): "'Going viral' and 'going country': The expressive and instrumental activities of street gangs on social media". *Journal of Youth Studies*, 20(6), 677–696. <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1260694>
- STT & Maiju Ylipiessa (2023): "Poliisi: Enimmäkseen kantasuomalaisien pyrittämä katujengi toimii Itä-Uudellamaalla". *Helsingin Sanomat*, 6.11.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009971088.html>
- Surette, Raymond (2015): "Performance crime and justice". *Current Issues in Criminal Justice*, 27(2), 195–216. <https://doi.org/10.1080/10345329.2015.12036041>
- Svenska kyrkan (2023): När ingen lyssnar – Diamant Salihu. YouTube, 1.10.2023. https://www.youtube.com/watch?v=44h7bGA_HjI
- SVT (2024): Uppdrag granskning: Skyttarna, jakso 4: Free Ghost. Toim. K. Faraj. <https://www.svtplay.se/video/eQrdpJ6/uppdrag-granskning-skyttarna/4-free-ghost?info=visa>
- Swyngedouw, Erik (2018): *Promises of the political: Insurgent cities in a post-political environment*. MIT Press.
- Söderström, Michela (2023): *Halipoliisin reality check: Annetaan nuorten itse kertoa*. Deadline Kustannus.

- Tallavaara, Anu (2003): "Vähä ärsyttävää!!". Teoksessa: V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (toim.) *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa*. Oulun yliopistopaino.
- Thapar-Björkert, Suruchi, Irene Molina & Karina Raña Villacura (2019): "From welfare to warfare: Exploring the militarisation of the Swedish suburb". Teoksessa: S. Keskinen, U. D. Skaptadottir & M. Toivanen (toim.) *Undoing homogeneity in the Nordic region: Migration, difference and the politics of solidarity*. Routledge.
- Tonkiss, Fran (2005): *Space, the city and social theory*. Polity.
- Tuomi, Pauliina (2022): "Kun rikollisuudesta ja kuolemasta tulee viihdettä: (Media)väkivalta viihteellistymisen näkökulmasta". *Läbikuva*, 35(3), 52–63.
- Valtavaara, Marjo (2023): "Nuorten rikostilastoista paljastuu vaarallinen hälytysmerkki – Lapsiasiavaltuutettu kääntää katseen äiteihin". *Helsingin Sanomat*, 10.10.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009899577.html>
- Wacquant, Loïc, Tom Slater & Virgillio Borges (2014): "Territorial stigmatization in action". *Environment and Planning A: Economy and Space*, 46(6), 1270–1280. <https://doi.org/10.1068/a4606ge>
- Welch, Michael, Eric A. Price & Nana Yankey (2002): "Moral panic over youth violence: Wilding and the manufacture of menace in the media". *Youth & Society*, 34(1), 3–30. <https://doi.org/10.1177/0044118X02034001001>
- Westra, Gijs Harm (2024): "Segregation and well-being in Sweden: Geographies of well and ill-being". *Population, Space and Place*, e2758. <https://doi.org/10.1002/psp.2758>
- Wierup, Lasse (2020): *Gangsterparadiset. Så blev Sverige arena för gängkriminalitet, skjutningar och sprängdåd*. Bokförlaget Forum.
- Yle (2023): "Ylen tieto: Pahamaineinen katujengi Vuosaaresta on osa suurta huumevyöhyhtiä ja Dödspatrullenin rikoskumppani". *Yle*, 6.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20053715>
- Åberg, Erica & Hanna Tyvelä (2023): "Finnish and Swedish 'gansta rap' as a window on the dismantlement of the Nordic welfare state". *Crime, Media, Culture*, 20(3), 288–311. <https://doi.org/10.1177/17416590231197202>

Street Gangs and the Border-Crossing Violence: Reading Documentary Fiction

The ongoing debate on street gangs in Finland is infected by an aberration: that those of "us" complying with societal norms and laws are located outside of, and thus intact from, the processes leading to violence between "the others". Media echoes this aberration by framing youth violence with reference to particular groups (marked with ethnic difference immigrants) and territories (suburbs). This frame is borrowed from Sweden where gang violence has become widespread in recent years. While the police and experts turn down suggestions that Finland is sharing with Sweden the similar path to violence, a set of counterquestions emerges: should we be worried about street gangs, the youth or what? To suggest some provisional answers, a turn to documentary fiction books is made. The reading suggests that the processes are neither limited to street gangs, certain groups of people, nor to certain areas. Rather, the processes themselves make visible the epistemological fragility of bordering practices. Reading documentary literature "through borders", this article searches for a way to discuss the reasons behind, the forms of, and outcomes of violence without stigmatizing certain individuals, communities and areas. The outcome of this type of border-challenging thinking is recognizing that violence is neither "out there", nor are "we" intact from the production of violence.

Keywords: documentary literature, street gangs, violence, youth